

OESTERCULTUUR ALS VADERLANDSCHE INDUSTRIE

DOOR

P. P. C. HOEK.

II. Waar en hoe leeft de oester van nature?

Het weekdier, dat wij in noordwestelijk Europa gewoon zijn oester te noemen, wordt met den latijnschen naam *Ostrea edulis*, L. aangeduid. Van nature komen er in de Noordzee en in de verschillende inhammen en golven dier zee aan onze kust geen andere oesters voor dan die tot de bovengenoemde soort behooren. Alles wat wij omtrent het samenstel der oester in het eerste hoofdstuk hebben medegedeeld en wat wij thans over de levensomstandigheden, onder welke de oester het best schijnt te gedijen gaan vermelden, moge in vele opzichten ook voor andere oestersoorten doorgaan — meer bepaald geldt het slechts voor de eene bovengenoemde soort.

Onze oester dan heeft een tamelijk verre geographische verspreiding: men vindt haar aan het noordelijk gedeelte der kust van Spanje tot op de hoogte van Vigo, langs de geheele westkust van Frankrijk, aan beide zijden van het Kanaal, rondom de kust van Groot-Brittanje en Ierland; noordelijk reikt zij tot de Sjetlandsche eilanden en aan de Westkust van Noorwegen tot aan het eiland Tränen niet ver van den Poolcirkel. In de Noordzee treft men haar op zeer verschillende punten, die gewoonlijk niet ver van de kust verwijderd liggen, aan. Zoo ook op verschillende plaatsen nabij de vaderlandsche kust.

Waar oesters voorkomen treft men ze gewoonlijk in groote hoeveel-

heden, met elkander tot zoogenaamde oesterbanken vereenigd, aan. Verreweg het rijkst zijn de oesterbanken der Fransche en Zuid-Engelsche kusten; die van de Hollandsche en Sleeswijksche kusten komen eerst in de tweede plaats in aanmerking. De bodem der zee is op de plaatsen, waar zich een oesterbank bevindt, volstrekt niet altijd gelijk; alleen is hij nooit met zeegras of veel zeewier¹ bedekt, nooit onder een dikke laag slib of zoogenaamd koud en bewegelijk zand bedolven en eindelijk bestaat hij nooit uitsluitend uit harde rotsblokken en steenfragmenten. Het liefst heeft de oester een bodem van zand en slib, of van zand, slib en schelpen of steenen. Een bodem uitsluitend uit bewegelijke slib of modder samengesteld is allergevaarlijkst voor het leven en den groei van de oester; die slib is echter vaak zeer rijk aan voedende bestanddeelen, die voor de oester van groote waarde zijn: vandaar dat diezelfde slib, in dunne laag over een harderen bodem gespreid, door de oester zeer op prijs wordt gesteld. Een zoogenaamde derriebodem is eveneens voor de ontwikkeling der oester zeer geschikt; derrie is jong veen door de daarop oorspronkelijk rustende kleilaag in elkander geperst; derrie vindt men b. v. op den bodem van sommige gedeelten der Oosterschelde, van de Eems enz. maar uit den aard der zaak nooit op den bodem der open zee.

De diepte, op welke men oesterbanken aantreft, blijkt zeer verschillend te kunnen zijn. Nabij de kust van Sleeswijk treft men de oesters aan op diepten, die tusschen 1 en 5 meter beneden laag water inliggen; de oestergronden, die benoorden Terschelling beginnen en zich oostelijk tot nabij Helgoland uitstrekken, zijn op een diepte van 18 tot 23 vademen gelegen. Van de Arcachonsche oestergronden valt een groot gedeelte met de eb droog, op andere punten liggen de oesters in en tegen de helling van geulen, die van 2—7 vademen diep zijn. Op onze kust heeft men oesterbanken op een diepte van 8—10 vademen, maar eveneens op veel geringer diepte; de IJersche oesterbank heeft een diepte, die van een halven tot twee vadem bedraagt.

Ook de temperatuur van het water oefent op het leven en de voortplanting van de oester grooten invloed uit. In de open Noordzee

¹ Niemand denke, dat zeegras en zeewier hetzelfde is. Met zeewier worden lagere planten (z. g. Algen) bedoeld en hier wel meer in 't bijzonder soorten van het geslacht *Fucus*. Zeegras is een hoogere plant, welke men verzamelt om ze in gedroogden staat te gebruiken voor het opvullen van matrassen enz. Dat verzamelen heet *wier*manierij. MARTINET schreef in 1782 een verhandeling over dit bedrijf, getiteld: »*Verhandeling over het wier der Zuiderzee*». Hier wordt juist zeegras bedoeld.

varieert de temperatuur van het water tusschen -1° en $+25^{\circ}$ C. Zoolang deze grenzen niet overschreden worden, is het leven van de oester niet in gevaar. Zeewater, dat 3 pct. zout bevat, begint eerst te bevriezen bij een temperatuur van $-2^{\circ}.28$ C., zoodat de temperatuur zoo laag zou kunnen dalen, alvorens zij voor het leven van de oester gevaarlijk werd. En zelfs als de temperatuur zoo laag wordt, is zij alleen nog maar nadeelig voor oesters in ondiep water. Waar de diepte grooter is, vestigt zich wel een laag ijs aan het oppervlak maar op den bodem der zee blijft er altijd een voldoende hoeveelheid vloeibaar water achter. Aangezien n.l. het ijs uitsluitend uit zoet water bestaat, zoo stijgt het zoutgehalte van het water op den bodem, wat tengevolge heeft, dat dit water uiterst moeielijk befrist. Groote hitte is eveneens zeer gevaarlijk voor het leven der oesters en ook in de eerste plaats voor diegene, die op ondiep water leven. Of men aan onze kust deze schade bij ondervinding kent, durf ik niet beweren; wél, dat de zeer heete zomer van 1870 aan ontzaggelijke hoeveelheden oesters in de baai van Arcachon het leven heeft gekost. In een ander opzicht is echter de temperatuur van het zeewater voor de oester van grooter gewicht; alleen bij een vrij hooge temperatuur van het water brengt de oester jongen voort. Op onze kust is door waarneming en proefneming gebleken, dat er alleen dan overvloedig broed wordt voortgebracht, wanneer de temperatuur van het water eenige dagen achtereen niet veel lager dan $18^{\circ} - 20^{\circ}$ C. is. Waarschijnlijk is dit de reden, waarom de oester onder hoogere breedten schaarsch wordt; niet zoozeer is het de lage wintertemperatuur, die hen tegenhoudt, als wel de zomertemperatuur, die niet hoog genoeg is en hen daarom verhindert overvloedig broed voort te brengen.

Naast de temperatuur speelt ook het zoutgehalte van het water een groote rol. Van nature hoort de oester t'huis in de open zee, waar het zoutgehalte 3 pct. en meer bedraagt. Wel verdraagt zij zeer goed water van geringer zoutgehalte en heeft de ervaring zelfs geleerd, dat haar vleesch in smakelijkheid vooruit gaat, als zij in zulk minder zout water wordt overgebracht (gespeend), — werkelijk goed gedijen en zich voortplanten, dat doet een oester echter alleen in zeewater van een betrekkelijk hoog zoutgehalte.

Temperatuur, zoutgehalte, toestand van den bodem, diepte, ziedaar de punten op welke het in de eerste plaats aankomt. 't Spreekt echter wel van zelf, dat voor een voorspoedig oesterleven nog aan meer voorwaarden voldaan moet worden; ongetwijfeld zelfs aan voorwaarden

wier bestaan wij niet vermoeden. Zoo is b. v. de invloed van de getijden een zeer gewichtige. Waar we natuurlijke oesterbanken aantreffen gaat bijna altijd een sterk tij: een voortdurende vernieuwing, verversching van het water, een regelmatige aanvoer van zuurstof is hiervan uit den aard der zaak het gevolg.

Een voldoende hoeveelheid voedsel is eveneens een noodzakelijk vereischte. Reeds zagen wij, dat een geheel »koude" bodem zonder eenige slijkbedekking niet gunstig was voor de vestiging der oester; het is n.l. onwaarschijnlijk, dat daar waar den eenen dag hoegenaamd geen slib bezinkt, dit den volgenden dag wel geschieden zou en het is juist die met organische (van verrotte planten en dieren afkomstige) deeltjes rijk beladene slib, die voor de oester groote voedingswaarde bezit. De oester is een dier, dat zoowel plantaardig als dierlijk voedsel nuttigt: met de slib- en zanddeeltjes, en de daarin bevatte organische bestanddeelen, die zij verzwelgt, komen eveneens talrijke microscopische planten en dieren in haar maag: een keuze oefent de oester ter nauwernood uit, smaak heeft zij zeker weinig of niet, vandaar dat men in den regel allerhande (en vaak zeer onverwachte) voorwerpen in den inhoud der oestermaag aantreft. Wat met het stroomende water wordt aangevoerd, door de trilhaarbekleding der kieuwen in beweging wordt gebracht en binnen het bereik der mondslappen komt, wordt, als de afmetingen er zich niet tegen verzetten, naar binnen bewogen en komt in de maag terecht.

Hiermede hangt het verschijnsel nauw samen, dat men de natuurlijke oesterbanken steeds aantreft op plaatsen, die bijzonder rijk zijn aan dierlijk leven van allerhanden aard. Wanneer men in de Noordzee de dreg over boord werpt en deze, na haar een half of geheel uur over den grond te hebben laten sleepen, ophaalt, is men lang niet altijd tevreden over den rijken en gevarieerden inhoud. Dregt men echter over een oesterbank, dan staat men verbaasd over de groote verscheidenheid en den overvloed van dierlijke wezens, die in den inhoud der dreg te vinden zijn. Wordt de inhoud van een oesterkor op het dek uitgestort — zoo zegt MÖBIUS ongeveer — dan beginnen aanstonds strand- en spinkrabben zich van onder de massa van doode en levende oesterschelpen op te werken en een goed heenkomen te zoeken. Groote wulkhorens door de slak verlaten en door den hermiëtkreeft in bezit genomen verplaatsen zich met merkwaardige snelheid, terwijl zulke die nog door de slak zelve bewoond worden, met kracht door het met een groot deel van haar lichaam er uit hangende dier

naar rechts en links bewogen worden. Roode zeesterren liggen met hun vijf armen onbewegelijk op het dek en trachten zich te vergeefs met hun honderde kleine armpjes te verplaatsen. Zeeëgels zoo groot als kleine appels rondom met groenachtige stekels bezet, zitten als dood tusschen de andere voorwerpen in. Zwarte mosselen en witte kokhanen liggen even vast gesloten als de oester zelve in haar onmiddellijke nabijheid. Zelfs de schalen der levende oesters worden bewoond: vaak zijn zij geheel bedekt met de tentvormige huisjes der zee-pokken of zitten er groote op leëren schermhandschoenen gelijkende massa's van den zoogenaamden Doodemansduim op vast. Dit zijn kolonies van uiterst kleine polypjes; zij moeten evenals de gele sponsklomp, die men zoo vaak op de oesters aantreft en wier weeke lichaamsmassa fijne kiezelnaalden bevat, niet als een afzonderlijk dier, maar als een vereeniging van individuen opgevat worden. En dit zijn nu nog maar alleen de groote onmiddellijk in het oog vallende diervormen: een rijke verscheidenheid van allerhande kleinere dieren, van kleine schaaldieren en wormen, van naakte slakken en in schelpen huizende weekdieren, treft men geregeld in gezelschap van de oesters aan; bovendien veel grootere dieren, die men moeielijk met een dreg of oesterkor kan vangen en uiterst kleine, die men slechts met vergrootglazen en mikroskopen ontwaren kan. Op de oesterschelpen zelve vindt men vaak talrijke diersoorten naast elkander gezeten: MÖBIUS telde niet minder dan 221 afzonderlijke dieren van verschillende soorten, die te zamen op ééne oesterschelp gezeten waren.

MÖBIUS noemt een oesterbank dan ook een gemeente van levende wezens, een vereeniging van soorten en een opeenhooping van individuen, die juist op die plaats de omstandigheden gunstig vonden voor hun ontstaan en voor hun in 't leven blijven, die juist daar een geschikten bodem, een voldoende hoeveelheid voedsel, een behoorlijk zoutgehalte en temperaturen aantreffen, niet te laag om in het leven te blijven en hoog genoeg om zich voort te planten. Die dieren leven echter niet alleen naast en met elkander, zij hebben elkander ook noodig: geen diersoort kan in die gemeente eigenlijk gemist worden. Het aantal exemplaren van elke diersoort wordt door dat der andere bepaald en zoolang een dergelijke oesterbank aan haar lot wordt overgelaten kan men veilig aannemen, dat de verhouding der aantallen onderling een vrij wel standvastige blijft. Geheel anders wordt evenwel de toestand, wanneer zich krachtige invloeden van buiten af met die gemeente gaan bezig houden. 's Menschen industrie (de vischvangst) speelt hier de voorname rol,

Alvorens echter den invloed der visscherij te bespreken en onze aandacht te wijden aan de pogingen, die aangewend worden om de ongunstige gevolgen der visscherij te bestrijden, willen wij eenigszins nauwkeuriger de plaatsen nagaan, waar in onze vaderlandsche wateren oesters van nature worden aangetroffen.

Reeds maakten wij melding van de groote oesterbank, die zich in de open Noordzee benoorden de eilanden Terschelling, Vlieland, Schiermonnikoog, Rottumeroog, Borkum enz. tot aan Helgoland toe uitstrekt. Deze bank bevindt zich echter te ver van onze kust om als een vaderlandsche oesterbank beschouwd te mogen worden. Dit zelfde is het geval met de andere plaatsen in de open Noordzee waar voor lange jaren of in den lateren tijd oesters zijn aangetroffen. Af en toe leest men in de nieuwsbladen mededeelingen over een nieuw ontdekte oesterbank; gewoonlijk begeven zich ras talrijke vaartuigen naar zulk een punt en wordt de bank spoedig geplunderd, vaak geheel kaal gevischt. Oorspronkelijk schijnt de oester alle baaien en inhammen bewoond te hebben, die de Noordzee langs onze kust vormt; met het Noordelijkste punt beginnende, hebben wij in de eerste plaats de Wester-Eems. Tegenwoordig schijnen hier volstrekt geen oesters meer voor te komen; wel treft men ze nog aan ten N.W. van het eiland Borkum weinige kilometers van het strand van dit eiland verwijderd. Meer naar binnen toe zoekt men ze echter te vergeefs, ofschoon bij menschenheugenis groote hoeveelheden oesters gevischt werden tegenover de zoogenaamde bocht van Watum. Evenmin schijnen de oesters in de Ooster-Eems (het vaarwater tusschen Borkum en Juist) en in den Memmertbalg (de vaargeul tusschen Juist en den vasten wal van Oost-Friesland) dik gezaaid te zijn.

Ook de Lauwerzee schijnt niet veel meer van zijn vroegeren oesterrijkdom over te hebben gehouden en zelfs mislukten de pogingen om hier (onder Oostmahorn tusschen den Babbelaar en het Dokkumer-Diep) de banken op nieuw te bevolken. Wat de Zuiderzee aangaat, zoo komen oesters alleen voor in het noordelijkste gedeelte; de groote kom, bezuiden de lijn Medemblik-Stavoren gelegen, bezit geen oestergronden, en te rekenen naar het geringe zoutgehalte kan men gerust beweren, dat hier vroeger evenmin oesters zijn aangetroffen. Daarentegen is het terrein, dat zich van de bovengenoemde lijn tot de zachte Waardgronden ten Zuid-Oosten van Terschelling uitstrekt, altijd om zijn oesterproductie vermaard geweest, ofschoon thans van den vroegeren rijkdom slechts weinig meer te vinden is. De oester, die hier verzameld

werd, was groot van stuk en als Texelsche oester bekend. Verreweg het grootste deel er van werd uitgevoerd naar Hamburg, doch ook Amsterdam werd van hier uit voorzien. Het is echter zeer de vraag, of niet als zoogenaamde Texelsche oesters ook zulke verkocht werden, die uit de open Noordzee afkomstig waren. In het midden der vorige eeuw rustten de Texelaars jaarlijks 60, de bewoners van Schiermonnikoog evenveel en de bewoners van de Zoutkamp 25 schuiten ter oestervangst uit. Op de zoogenaamde waarden vischte men al loopende, in de diepere geulen werden de oesters gekord. Het eerste was meer het werk der Texelaars; vandaar dat deze den naam hadden van Oesterzoekers; het laatste werd voornamelijk door de visschers van Schiermonnikoog en de Zoutkamp (de zoogenaamde Oesterkorders) in praktijk gebracht. Slechts bij uitzondering werden de oesters onmiddellijk aan de markt gebracht; in den regel werden zij tijdelijk op een »bedding», een oesterbank genaamd, uitgestrooid, die met stokken van wilgeboomen werd afgetuind. De visschers van Schiermonnikoog en de Zoutkamp brachten de gevonden oesters naar Terschelling en wierpen ze bij de reede van Midsland neder; die van Texel stortten ze benoordoosten van Texel, bijzonder gaarne op de plaat genaamd het Middelzand.

Wij beschikken niet over nauwkeurige gegevens om de hoeveelheden der weleer jaarlijks in de Zuiderzee verzamelde oesters te beoordeelen. Ongetwijfeld waren de aantallen aanzienlijk; PALUDANUS, aan wiens boek wij de boven meêgedeelde berichten ontleenen, vermeldt, dat iedere schuit minstens 100.000 stuks oesters aan de markt moest brengen om den eigenaar een bestaan op te leveren. De meeste der eens zoo rijke oestergronden zijn thans geheel uitgeput. De Commissie, die in het jaar 1880 een onderzoek naar de gesteldheid der oesterbanken in de Zuiderzee instelde, vond op de meeste punten slechts enkele exemplaren meer over. Het geheele hier in aanmerking komende gebied bestaat uit ondiepe, vaak zeer vlakke platen (men noemt ze »zand», »waard», »wal» of »plaat») door geulen van elkander gescheiden. Langs de meeste dezer geulen treft men nog oesters aan: zoo in den Balg, in het Amsteldiep, in den Texelstroom, de Pan enz. enz. (Zie de kaart.) Een der rijkste punten is nog het zoogenaamde »Waardje» op den zuidwesthoek van Wieringen. Het is een vlakke bank ongeveer twee kilometer in doorsnede. Bij laag tij komt het water op deze plaats niet hooger dan de knie, de oesters worden dan ook niet gekord maar geraapt. Elke raper is voorzien van een fleschje met olie, waarin

bodem behoorlijk waar te nemen. Tot de rijkere plaatsen in de Zuiderzee schijnen vervolgens ook de ten Zuid-Oosten van Terschelling gelegen Riepel (of Reepel) en het zoogenaamde Zuider-Rak te behoreen. Over 't algemeen zijn echter de meeste vroeger zoo rijke banken tengevolge van te sterke bevissing in een bedenkelijken toestand van armoede en verval geraakt.

Langs de geheele Hollandsche kust van Helder tot aan den Hoek ontbreken de oesters; ook zoekt men ze te vergeefs in de monden der Maas, in het Goereesche en het Brouwershavensche gat, tenzij men zich bevindt op terreinen op welke oestercultuur wordt gedreven en van buiten af aangevoerde oesters zijn neergelegd of zoogenaamd geplant. (Zie later). Daarentegen treffen wij ze langs beide oevers der Ooster Schelde (zie de kaart op blz. 218) in grooten getale aan; uitgestrekte terreinen op den bodem dezer rivier worden door hen in beslag genomen.

We hebben hier echter meer in het bijzonder te doen met terreinen, die sedert 1870 op min of meer kunstmatige wijze voor oestercultuur ontgonnen worden, zoodat men hier bezwaarlijk kan onderscheiden, wat van nature aanwezig is, wat daarentegen door de cultuur is voortgebracht. Zien wij echter voor het oogenblik geheel af van alle terreinen, die in exploitatie zijn, dan ontmoeten wij toch nog overvloed van geheel in vrijheid opgegroeide oesters, als wij met een duikertoestel de steenbestortingen onderzoeken, die langs den voet der schaar-dijken zijn aangebracht. De Waterstaat gedooft n.l. niet, dat hier gekord wordt en zou men dit verbod trotseeren, zoo liep men groot gevaar zijn oesterkor te vernielen of te verliezen op de groote granietblokken, die hier gestort zijn. De op de steenen aanwezige oesters worden dan ook geheel met rust gelaten en vermenigvuldigen zich zoo sterk als de beschikbare ruimte en de voedselvoorraad dit slechts mogelijk maken. Later zullen wij zien, dat deze oogenschijnlijk voor den handel geheel waardelooze oestervoorraad, voor de cultuur van groote beteekenis moet geacht worden.

Wij hebben nu bijna alle punten genoemd, die nabij onze kust door oesters bewoond worden. Ik moet hierbij nog melding maken van het kanaal, dat van Veere over Middelburg naar Vlissingen loopt en welks oevers een dichte bevolking van oesters te zien geven. Ik kon mij persoonlijk hiervan overtuigen, toen tijdens mijn verblijf te Vlissingen in den zomer van 1884 ongeveer een meter water van het kanaal werd afgelaten. Op de Westerschelde komen geen oesterbanken voor; geheel zullen de oesters er echter wel niet ontbreken, zooals ik durf

der vaderlandsche kust is dus met korte woorden dit: oestergronden zijn er genoeg, maar oesters zijn schaarsch. De eenige uitzondering op dezen regel levert de Oosterschelde met hare aan oesters rijke steenbestortingen en haar welvoorzienene oesterbanken; overal elders heeft men moeite zich voor te stellen, dat er eens overvloed geweest is. Vanwaar die groote achteruitgang, vanwaar dat verdwijnen der oesterbanken op andere punten? Het antwoord op deze vraag is niet moeielijk te geven; het is natuurlijk mogelijk, dat hier of daar (plaatselijk dus) de natuurlijke omstandigheden zich dermate gewijzigd hebben, dat zij er de schuld van zijn, dat de oesters er uitgestorven zijn. De geulen kunnen door een verandering in de richting der stroomingen ondieper geworden zijn, zand of slib kunnen zich als een dikke laag opgehoopt hebben over terreinen, die eens voor de aanhechting van oesters bijzonder geschikt waren en nu daarvoor niet meer kunnen dienen. Op een zoo uitgestrekt gebied, als het door ons aangegeven gedeelte van de Zuiderzee b. v., kan echter een verandering der natuurkundige omstandigheden bezwaarlijk zoo grooten invloed uitgeoefend hebben; is er ook al hier of daar een terrein verloren gegaan, er bleven in de nabijheid altijd punten genoeg over, waar oesters zich konden blijven vestigen en ontwikkelen. Een blik op een goede Zuiderzee-kaart overtuigt ons spoedig, dat wij hier met een oneindige verscheidenheid van diepere en vlakkere terreinen, van geulen en platen te doen hebben en dat men zich moeielijk kan voorstellen, dat dit geheele terrein voor de ontwikkeling der oester ongeschikt zou kunnen zijn geworden. Neen — het is aan den mensch zelven, dat men de verarming der banken moet wijten. De zee is altijd voor de bewoners der omliggende kust een soort van vrij jacht-revier geweest, aan hetwelk men den eisch stelde, dat het onder alle omstandigheden genoeg moest opleveren voor het onderhoud van den visscherman. Toen de oesterbanken in de Zuiderzee nog zeer rijk waren, viel het den oestervisscher gemakkelijk zijn brood te verdienen; het aantal van hen, die zich met dezen tak van visscherij bezig hielden, werd dan ook langzamerhand zeer groot; aangezien de oesterprijzen toen weinig verandering ondergingen, moet men de eerste oorzaak van het verarmen der banken zoeken in dat te groot worden van het aantal visschers. Allengs werden de banken nu armer en nam waarschijnlijk ook het aantal van hen, die van de oestervangst leefden, weer af. Indien er nu geen andere omstandigheid bij gekomen was, zou er waarschijnlijk een toestand geboren zijn, waarin de banken wel niet meer zoo rijk waren als voorheen, maar toch nog

een zeer behoorlijke opbrengst te genieten gaven. Die bijkomende omstandigheid is nu de groote omwenteling, die door de uitvinding van het stoomwerktuig in het verkeerswezen gekomen is: stoombooten en spoorwegen oefenden op den oesterhandel — zooals trouwens op zoovele takken van handel en nijverheid — een grooten invloed uit. De prijs steeg tot drie- en viermaal zoo hoog als hij geweest was, nu de hollandsche oester niet meer uitsluitend voor ons eigen land en voor de naburige vreemde havensteden (Hamburg, Bremen enz.) bestemd was, maar zelfs Petersburg, Moskou en Weenen zich aan de hollandsche lekkernij konden vergasten. Winstbejag deed nu alle voorzichtigheid uit het oog verliezen: alles wat zich vangen liet, werd weggevischt en op die wijze werden de meeste en de rijkste banken te gronde gericht. Gingen er ook al stemmen op, die tot voorzichtigheid aanmaanden, het mocht niet baten: »het zal mijn tijd wel uithouden; ik doe, wat anderen ook doen” is altijd weer het antwoord en feitelijk is op die wijze de hen, die de gouden eieren legde, geslacht.

Men moet nl. niet uit het oog verliezen, dat, hoe vruchtbaar eene oester ook zijn moge, hoe groot (met andere woorden) het aantal jongen ook zij, dat door eene enkele oester wordt voortgebracht, een vrij groot aantal volwassen oesters noodig is, om een bank in stand te houden. Een koude ongunstige zomer kan voor een geheel jaar de voortplanting doen mislukken; doch gesteld dat de temperatuur gunstig is geweest en de voortplanting tot het geboren worden van millioenen vrij zwemmende oesterbroedjes heeft geleid, dan is daarmede de uitbreiding der bank nog alles behalve verzekerd. Koude en regen kunnen de teedere larfjes in weinige uren te gronde doen gaan, krachtige stroomingen hen in korten tijd over groote afstanden verspreiden; en diegene, die alle gevaren gelukkig getrotseerd hebben en op het daarvoor geschikte tijdstip ongeveer in de nabijheid der plaats hunner geboorte naar den bodem zinken, kunnen dan nog maar alleen voor de instandhouding of uitbreiding der bank in aanmerking komen, wanneer zij neervallen op een plek, op een voorwerp geschikt om er zich aan te hechten. Vallen zij op bewegelijken zandgrond, dan zullen zij spoedig onder het zand bedolven raken en verloren gaan; vallen zij op met wier of ander zeegewas bedekt terrein, dan zullen zij van dien krachtigen plantengroei het slachtoffer worden; vallen zij op een dikke sliblaag, dan zullen zij door verstikking te gronde gaan. Alleen diegene zullen althans voorloopig hun doel bereiken, die op een vasten grond, op steenen of schelpen te recht komen; althans voorloopig — want hoe groot en hoe vele

zijn niet de gevaren, die ons oestertje moet trotseeren, alvorens zelf in staat te zijn zich te vermenigvuldigen. Met die gevaren maakten wij voor het grootste deel reeds kennis; wij zullen ze hier niet herhalen, vooral omdat wij er bij het bespreken der kunstmatige kweeking nog op terugkomen. Een en ander is echter voldoende om te bewijzen, dat voor de instandhouding van een oesterbank noodzakelijk is, dat een zeer groot aantal individuen aanwezig zij, om aan de voortplanting deel te nemen. In warme en vroege zomers begint de voortplanting reeds in Mei, in late zomers duurt zij tot in het begin van September voort. Aangezien niet alle oesters, die in een bepaald jaar aan de voortplanting deelnemen, dit te gelijk doen, ligt het voor de hand, dat men van Mei tot September in het welbegrepen belang van de oesterbank, niet moet korren, tenzij men het doet, niet om de oesters te vissen, maar om de al te overvloedige vijanden, die de kostbare schelpdieren belagen, weg te vangen en men dus de met de kor mede opgehaalde oesters weer over boord werpt. Toen de commissie, van welke ik boven reeds gewaagde, in Augustus 1880 haar onderzoek in de Zuiderzee instelde, trof zij in het Amsteldiep een visschersvlootje van 21 schepen aan, bezig met oesters te korren. Een der commissie-leden begaf zich aan boord van een dezer schepen en vroeg of men dan niet wist, dat door dus in den broedtijd te korren, de oester onfeilbaar uitgerooid en de bank vernield moest worden; er werd een bevestigend antwoord gegeven, maar met de opmerking daarnevens: »indien wij het niet doen, dan doet een ander het.»

Men had veel meer oesters moeten sparen en men had in ieder geval de oesters, die gespaard gebleven waren, in den tijd hunner voortplanting met rust moeten laten! Overal waar dit is geschied zijn de oesterbanken voor ondergang bewaard; waar dit is verwaarloosd vertoonden zich overal dezelfde gevolgen: verarming, vaak vernietiging der banken. Maakten wij in dit hoofdstuk kennis met de natuurlijke voorwaarden, waaraan voor het leven van een enkele oester voldaan moet worden, wij leerden tevens inzien, dat ook de eigenaardige maatschappij, die wij een natuurlijke oesterbank noemen, alleen onder bepaalde voorwaarden in stand blijft. Een van de voorwaarden, waaraan voldaan moest worden, was, dat een vrij groot aantal volwassen oesters telken jare beschikbaar moest zijn om aan de voortplanting deel te nemen. Laat men haar dan aan haar lot over, dan zal die oesterbank ongetwijfeld een zoo groote uitbreiding verkrijgen, als met de gesteldheid van het terrein en met de hoeveelheid be-

schikbaar voedsel vereenigbaar is. Heeft zij die uitbreiding eenmaal verkregen, dan zal zij slechts kleine veranderingen in omvang en rijkdom vertoonen. Veilig kan men van een dergelijke oesterbank een zeker gedeelte der bewoners verwijderen; de overblijvenden zullen er in betrekkelijk korten tijd in slagen de bank weer even rijk te maken als voorheen. Zelfs zal het in de meeste gevallen voordeeliger zijn voor de bank, dat er gevischt wordt dan dat men ze geheel onaangeroerd laat; in het laatste geval zullen immers ook de oestervijanden zich ongestoord vermenigvuldigen en hoe langer zoo talrijker offers vorderen. Niet het verwijderen van een gedeelte der aanwezige oesters, maar het wegnemen van een te groot gedeelte heeft vele der banken ten ondergang gedoemd.

Het komt mij voor niet twijfelachtig te zijn, dat werkelijk in het geval der Zuiderzeebanken te sterke bevissing in de eerste plaats de schuld van den achteruitgang der opbrengst is geweest. Ik wil er evenwel tevens op wijzen, dat een der grootste autoriteiten zoowel op zuiver wetenschappelijk als op meer practisch de visscherij betreffend gebied, professor HUXLEY, het bewijs niet geleverd acht, dat ergens of ooit aan te sterke bevissing toegeschreven moet worden, dat een oesterbank blijvend verwoest is. Hem is geen enkel geval bekend, waarin een oesterbed vernietigd is door het dreggen, ten minste zoolang er goede broedjaren voorgekomen waren en er geen reden bestond om te vermoeden, dat het schadelijke weekdieren of zeesterren waren geweest, die de bank hadden uitgeroeid. Zelfs voor de banken in de open zee zou ik deze stelling niet willen onderschrijven; de groote, ik zou willen zeggen allesbeheerschende, beteekenis van het goede broedjaar zal door niemand worden geloochend; een goed broedjaar is echter in mijn oog in de open Noordzee evenmin als ergens anders denkbaar zonder een vrij groot aantal aan de voortplanting deelnemende oesters. Voor oesterbeddingen, als die van de Zuiderzee, die in een betrekkelijk klein bestek bij elkander lagen, op welke voor een deel de oesters bij laag water »geraapt» konden worden en voor welke men wel moet aannemen, dat zij alleen in stand konden blijven met behulp van broed, dat in de Zuiderzee zelve geboren was, al was het dan misschien ook op een andere bank, als waarop het later zou neervallen — voor deze oesterbanken moet men de schuld wel aan »overdregging» geven. Gaarne erken ik, dat ook andere oorzaken hun nadeeligen invloed bij dien van 's menschen hebzucht kunnen gevoegd hebben; ik aarzel echter niet te verklaren, dat naar mijn meening

van de verarming der oesterbanken in de Zuiderzee de wijze, waarop de mensch heeft ingegrepen, vóór alles schuld heeft.

Laat ons dit hoofdstuk hier afsluiten. Het volgende is voor de bespreking der zoogenaamde oestercultuur bestemd. Ontegenzeggelijk heeft deze in ons land met goed gevolg den strijd tegen het verder verarmen der oestergronden aanvaard. Wellicht zal het menigen lezer verbazen te vernemen, dat de eerste voorstellen, die het invoeren van een kunstmatige kweeking beoogden, aanvankelijk op een hevigen tegenstand gestuit zijn; men moet echter niet uit het oog verliezen, dat het alleen dan mogelijk was te verkrijgen, dat kapitalen voor de oesterindustrie beschikbaar gesteld werden, wanneer de oestergronden aan enkele personen of firma's in pacht gegeven werden en dus aan de publieke bevissching een eind gemaakt werd. Dat deze laatste maatregel op zich zelf reeds — dus afgezien van alle cultuur — een gunstigen invloed moet uitgeoefend hebben, behoeft geen betoog; dat althans op sommige plaatsen ook door de kunstmatige teelt goede diensten zijn bewezen, mag evenmin in twijfel getrokken worden. Moeielijk te verbloemen is echter het tijdelijk nadeel, dat, zij het ook al niet wederrechtelijk, aan vele kustbewoners, die gewoon waren als heeren en meesters de opbrengst van den zeebodem onder elkander te verdeelen, door den nieuwen maatregel berokkend is.

(Slot volgt).